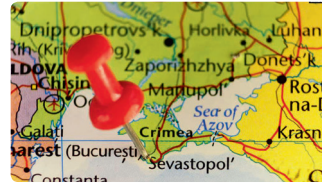

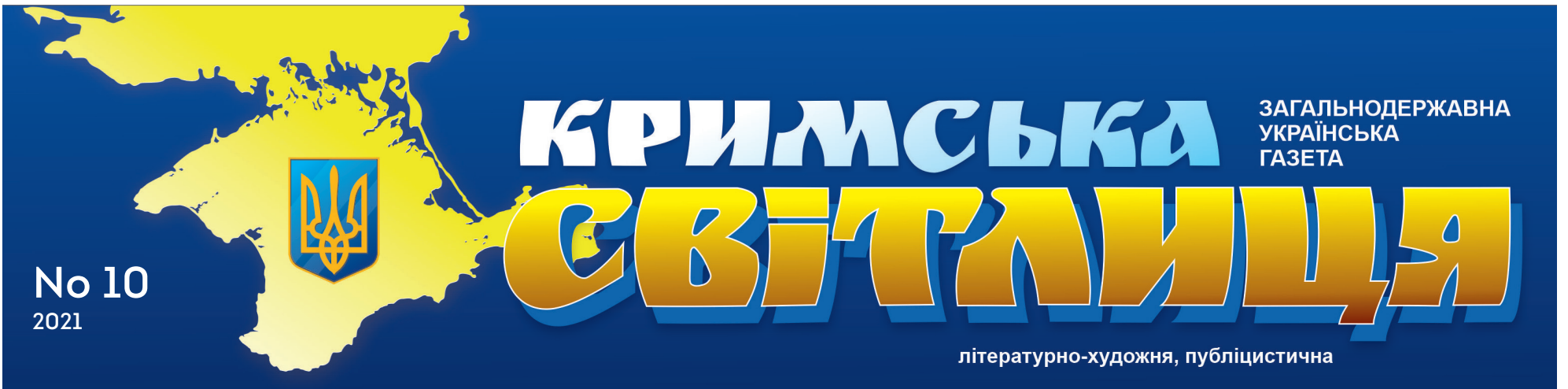
РІШЕННЯ ЄСПЛ «UKRAINE V. RUSSIA (RE CRIMEA)», АБО ЯК РОСІЯ НАМАГАЛАСЯ ВТЕКТИ ВІД ПРАВОСУДДЯ

→ 2

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ТОТ УКРАЇНИ

→ 4

№ 10
2021

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

літературно-художня, публіцистична

МІЖНАРОДНА ПЛАТФОРМА ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ

ГОСТРЕ ПИТАННЯ

Протягом вересня 2014 року – лютого 2015 року було підписано три документи, які отримали назву «Мінські угоди»: Мінський протокол, Меморандум про виконання протоколу та Комплекс заходів щодо виконання Мінського протоколу. Угоди підписувалися у найважчий для української державності час. Тривали активні бойові дії на Донбасі, а майбутнє країни було невизначеним, як ніколи раніше. На тлі досягнення головної мети – збереження української державності та зупинення російської агресії – питання Криму відійшло на другий план.

Іван КРИМСЬКИЙ

На жаль, у Мінських угодах ми не зустрічаємо жодного слова про Крим. Подекуди це склало помилкове враження, що замовчування питання окупації Криму стало ціною підписання угод. Як ми бачимо зараз, українська влада не відмовляється від українського півострова, підкреслюючи його статус як тимчасово окупованої території України.

Незважаючи на це, активність влади на фронті деокупації та реінтеграції Криму важко назвати задовільною. Але наприкінці 2020 року на порядку денному керівництва держави з'явилося питання, яке має виправити прикрий стан речей,

що був зафіксований у Мінських угодах. На міжнародному рівні нарешті має з'явитися платформа, метою якої буде обговорення питань, пов'язаних з деокупацією та реінтеграцією Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. У разі реалізації даного задуму, це може стати історичним моментом не тільки для України, але і для всього світу.

ЯК ВИГЛЯДАТИМЕ КРИМСЬКА ПЛАТФОРМА?

З 2014 року українською владою та громадським сектором проводились конференції, зустрічі, інформаційні кампанії тощо, присвячені деокупації Криму. Такі заходи мали одно-разовий характер і були спрямовані на актуалізацію теми Криму в національному та між-

народному порядку денному, але не на вирішення проблеми. Відсутність системності та послідовності спричиняла ситуацію, за якої кожен наступний захід розпочинався з чистого аркуша, обговорювалися ті ж самі питання, надавалися фактично ті самі пропозиції.

Кримська платформа має стати форматом, у рамках якого її учасники збиратимуться регулярно. А головною метою діяльності, за словами Еміне Джапаровой, є систематизація наявних заходів (резольюції, заяви, декларації), що стосуються Криму, а також запровадження нових. Платформа має складатися з декількох вимірів: політичний рівень (лідери країн), рівень міністрів закордонних справ і міністрів оборони, а також експертний рівень. Отже, ми можемо говорити про потенцій-

не створення постійного переговорного формату щодо деокупації та реінтеграції Криму на міжнародному рівні.

Можна припустити, що однією з цілей діяльності платформи стануть закріплення політики невизнання тимчасової окупації Криму та збереження/посилення міжнародного санкційного тиску на Росію. Саме ці два інструменти є одними з найефективніших для підвищення «ціни окупації» для Росії, а також деокупації Криму в середньо/довгостроковій перспективі.

Важливим є внесення до порядку денного діяльності платформи питання відповідальності Росії за скоєні воєнні злочини та порушення міжнародного права на території окупованого Криму: незаконний призов українців у російську армію; переслідування Крим-

ської єпархії Православної церкви України та інших релігійних організацій; переслідування та дискримінація українців Криму та кримськотатарського народу; заборона діяльності Меджлису кримськотатарського народу; переслідування громадян України на політичному ґрунті; милітаризація Чорноморського регіону; милітаризація свідомості дітей та прищеплення російської ідентичності; незаконне переселення в Крим громадян Росії; депортація громадян України з Криму; ліквідація навчання українською мовою тощо. **Забезпечення невідворотності покарання осіб, винних у скоєнні воєнних злочинів в окупованому Криму, має стати одним із головних завдань Кримської платформи.**

→ 3

СПРОТИВ

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС КРИМУ. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ТА РОСІЙСЬКА ОКУПАЦІЯ

→ 6

РІШЕННЯ ЄСПЛ «UKRAINE V. RUSSIA (RE CRIMEA)», АБО ЯК РОСІЯ НАМАГАЛАСЯ ВТЕКТИ ВІД ПРАВОСУДДЯ

НА ЧАСІ

Російська Федерація вже кілька разів була визнана міжнародними судовими інстанціями державою, яка здійснює «ефективний контроль» на території Кримського півострова. Це стосується як рішень інвестиційних арбітражів, в яких змогли захистити своє право власності на експропрійоване без компенсації майно ПАТ «Державний Ощадний банк України», ПАТ «Укрнафта», Ігор Коломойський та аеропорт «Бельбек», Everest Estate та інші, так і міждержавної скарги, яка розглядається МС ООН за Конвенцією про боротьбу з фінансуванням тероризму та Конвенцією про ліквідацію усіх форм расової дискримінації. Наступним етапом у цій боротьбі стало рішення Великої Палати ЄСПЛ у справі «Ukraine v. Russia (re Crimea)».

Катерина РАШЕВСЬКА,
юрист Регіонального центру прав людини

Стратегія РФ очевидна – за будь-яких обставин усе заперечувати. Тож, оскільки традиційно судовий розгляд має біфуркацію (розподіл процесу на дві стадії: вирішення питання про наявність юрисдикції та розгляд спору по суті), окупаційна держава розпочала тикати від відповідальності ще на першому етапі. Це її незмінна схема, яка поки що не спрацювала жодного разу, але значно затягує процедуру. Наприклад, у Міжнародному трибуналі за морського права стосовно затримання 3 українських військово-морських суден та 24 членів їхніх екіпажів розгляд заперечення щодо юрисдикції триває вже 3 роки. Хоча варто зазначити, що в інвестиційних арбітражах, враховуючи їхню практику, РФ несподівано вирішила змінити неефективну тактику і визнала юрисдикцію у справі за позовом ДТЕК.

У ЄСПЛ окупаційна держава починала протистояння зі спроби виводу української судді Ганни Юдківської. Попри те, що при розгляді міждержавних скарг до складу па-

Зала засідань Європейського суду з прав людини, Страсбург, Франція.

лати входять як суддя від держави-заявниці, так і суддя від держави-відповідача, росіянин Дмитро Дедов заявив самовідвід, оскільки народився в м. Новоград-Волинський і не може бути неупередженим. Цікаво, що цей суддя неодноразово голосував за ухвалення рішень проти російського уряду і навіть більше – додавав особливу думку, яка була жорсткішою, аніж позиція ЄСПЛ в цілому. Хоча не виключено, що така дія зумовлена лише бажанням затягнути процес. Загалом заявлений РФ «конфлікт інтересів» у разі з Ганною Юдківською суд не підтримав. Адже присяга судді ЄСПЛ, яка міститься в Правилі 3 Регламенту, чітко передбачає незалежність і безпристрасність. Це означає, що суддя діє в особистій якості, а тому існує презумпція його добросовісності, яку окупаційній державі спростувати не вдалося.

Далі РФ заперечувала юридичний характер спору. Вбачала у справі політичний підтекст і намагання України визнати «одвічно російській Крим» своїм. Попри це, наш уряд ще під час подання скарги зробив застереження, що не просить надати юридичну оцінку окупації Кримського півострова. Адже варто розуміти, що ЄСПЛ, як би не хотілося українським громадянам, не може ані присудити Україні Крим, ані визнати спробу анексії незаконною, ані притягнути РФ до міжнародної відповідальності чи протлумачити Статут ООН, а кожен міждержавний спір так чи інакше має політичну складову. При цьому сама постановка питання про право робить спір юридичним. Тож ЄСПЛ не побачив у заяві України «зловживання правом», і з таким аргументом РФ не погодилася.

Втім, саме уникнення вживання слів «окупація», «міжнародний збройний конфлікт», «спроба анексії» робить рішення «половинчастим». Логіка ЄСПЛ зрозуміла – він не має жодного юридично обов'язкового міжнародного документа,

який би дозволяв стверджувати про наявність даних явищ у Криму. Проте ситуація України є особливою, адже іншою стороною конфлікту є член Ради Безпеки, а також держава, яка не дає згоду на юрисдикцію МС ООН для вирішення даного юридичного спору, а відсутність констатації факту «окупації» не дозволяє запустити механізм застосування ЄСПЛ норм міжнародного гуманітарного права, що стратегічно важливо при винесенні рішень в окремих категоріях справ, наприклад, щодо насильницьких переміщень для відбування покарання на території окупаційної держави.

Наступний крок Російської Федерації – заперечувати юрисдикцію (ratione loci) до 18 березня 2014 року (улюблене «нас там не було»). І хоча на шпальтах російських газет усе виглядає досить героїчно: «Крим – наш», «ЄСПЧ признав юрисдикцію Росії над Кримом», сама РФ просила суд не виносити рішення щодо характеру юрисдикції після підписання «Договору про приєднання». ЄСПЛ юрисдикцію визнав, але не територіальну (таку, яку мають держави на своїх міжнародно визнаних просторах), а «ефективний контроль» (його зазвичай здійснюють окупанти або запрошені урядом іноземні збройні сили). Такий у Криму РФ мала щонайпізніше з 27 лютого 2014 року (у встановленні цього факту теж посприяли ЗМІ, опублікувавши відеоматеріали та інтерв'ю високопосадовців, в яких вони героїчно розповідають про «захист прав людини» в Криму).

Загалом і тут у держави-агресорки нічого не вийшло – ЄСПЛ пояснив, на «яких правах» РФ здійснює юрисдикцію в Криму. Недарма остання просила не виносити щодо цього рішення. Адже тепер Росія, щонайменше в межах Ради Європи, не зможе стверджувати про будь-яке здійснення суверенних повноважень на Кримському півострові. Хоча варто зазначити, що існува-

ла потенційна можливість визнати дату початку здійснення ефективного контролю 22-23 лютого 2014 року. Адже саме в ці дні Україна направила Росії офіційну ноту протесту, Путін оголосив про свої наміри повернути Крим у лоно Федерації, а російські війська встановили контроль над Севастополем. Втім, ЄСПЛ підтвердив заявлену позицію українського уряду, зокрема з посиланням на Звіт Офісу Прокурора Міжнародного кримінального суду за 2019 рік.

Оскільки попередні заходи були приречені на провал, РФ розпочала заперечувати наявність адміністративної практики і наполягати на вичерпанні національних засобів. «Розслідування у нас ефективні, суд – найсправедливіший і найзаконніший, покарання – достатні (два роки за вбивство без пом'якшувальних обставин, наприклад). Що ж. Доки російські медіа роздувають факт часткової неприйнятності української скарги, варто пояснити: два пункти заявлених порушень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод відкинуті, бо були підкріплені недостатньою кількістю кейсів, ще один – бо буде розглянутий в іншій міждержавній скарзі, до того ж не був попередньо доведений до відома держави-відповідачки, і лише один – щодо власності українських військових – через недосягнення порога доказовості. Встановлення факту наявності адміністративної практики тягне за собою відсутність подальшої необхідності доводити вичерпання національних засобів правового захисту. Залишається сподіватися, що при подальшому розгляді індивідуальних скарг в окремих категоріях справ ЄСПЛ також ухвалить рішення, якими визнає російські засоби правового захисту неефективними або недоступними, а суди окупаційної держави – упередженими й залежними (наприклад, у справах проти членів Хізб ут-Тахрір, в яких за часів заборони організації в РФ у 2003 році було винесено лише один виправдувальний вирок).

Нарешті, коли в РФ не залишилося «переконливих аргументів», почався відвертий маразм: «Росія – жертва змови між українським урядом і олігархами», весь судовий процес – «широкомасштабна пропаганда». І як підсумок, розгляд справи ЄСПЛ – «шаблон проспорованого стратегічного судового процесу проти Росії, покликаний створити картину порушення прав людини без вивчення фактів».

ЄСПЛ такі аргументи до уваги не взяв. До того ж не визнав «високу

«Суд зазначає, що передбачувані підстави, подані урядом-відповідачем для виправдання збільшення російської військової присутності в Криму, не підтверджуються жодними переконливими доказами». Натомість російські парамілітарні формування (зокрема «казаци») були визнані агентами держави. І хоча всі міжнародні судові установи є незалежними, а їхні рішення не мають преюдиційного (іншими словами – обов'язкового) характеру один для одного, такий висновок у майбутньому буде переконливим доказом для притягнення РФ до відповідальності вже за міжнародне протиправне діяння.

гуманну мету» окупаційної держави. «Суд зазначає, що передбачувані підстави, подані урядом-відповідачем для виправдання збільшення російської військової присутності в Криму, не підтверджуються жодними переконливими доказами». Натомість російські парамілітарні формування (зокрема «казаци») були визнані агентами держави. І хоча всі міжнародні судові установи є незалежними, а їхні рішення не мають преюдиційного (іншими словами – обов'язкового) характеру один для одного, такий висновок у майбутньому буде переконливим доказом для притягнення РФ до відповідальності вже за міжнародне протиправне діяння.

Винесення рішення ЄСПЛ щодо прийнятності у справі «Ukraine v. Russia (re Crimea)» не припинить спроби РФ втекти від міжнародної відповідальності за порушення прав людини в Криму. Адже на національному рівні вона вже давно «застрахувала» себе від будь-яких претензій рішенням Конституційного суду від 14 липня 2015 року, який фактично дав санкцію на невиконання рішень міжнародних інстанцій, що йдуть врозрід із «конституційними принципами». І якщо у разі індивідуальних рішень РФ адаптувала стратегію відкупатися від виявлених порушень, то у разі міждержавних заяв виконання рішення може зайняти досить тривалий час і супроводжуватиметься запеклою боротьбою Комітету міністрів Ради Європи, як наглядового механізму за виконанням рішень, і держави-порушниця, ймовірно, із застосуванням цілого спектра санкційних заходів – як політичних (аж до призупинення членства в ПАРЕ чи РЕ в цілому), так і економічних.

МІЖНАРОДНА ПЛАТФОРМА ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ

→ 1

ГОСТРЕ ПИТАННЯ

Уже зараз можна робити певні припущення щодо країн, які найактивніше долучатся до діяльності Кримської платформи та які є головними союзниками, з якими Україна мала би співпрацювати в цьому питанні: США, Сполучене Королівство та Канада. Німеччина та Франція, які найбільше залучені до вирішення конфлікту на Донбасі, й до ініціатив, пов'язаних з деокупацією Криму, ставляться до цього скептично, не бажаючи погіршувати свої відносини з Росією. Найімовірніше, і Німеччина, і Франція долучатся до Кримської платформи, але відіграватимуть здебільшого пасивну роль спостерігачів. Надзвичайно важливим є залучення країн, які засуджують тимчасову окупацію Криму, але не відігравали помітної ролі в підтримці України: Японії, Австралії, Південної Кореї, більшості країн-членів Європейського Союзу (Швеції, Фінляндії, Бельгії, Австрії тощо).

Україні не варто забувати про країни, що підтримують нас у російсько-українській війні та на власному історичному досвіді розуміють усю небезпеку, яку несе шовіністична Росія з імперськими амбіціями. Це такі країни, як: Польща, Естонія, Латвія, Литва. Важливу роль можуть відіграти країни Чорноморського регіону, які мають схожі з Україною інтереси та зацікавлені в уникненні перетворення Чорного моря на «російське озеро», це, перш за все, – Туреччина та Болгарія. Грузія, з огляду на обраний мирний шлях реінтеграції окупованої грузинської території та намагання не «драгувати» Москву, ймовірно, не буде активним учасником процесу, але долучиться до платформи *de facto* у ролі спостерігача.

Перевага в міжнародній платформі країн, які безумовно підтримують Україну на шляху деокупації Криму, створить «правильну» атмосферу самітів платформи, що буде сфокусована на засудженні дій Росії в Криму та обговоренні можливих кроків для відновлення територіальної цілісності. Натомість перевага на саміті країн, які хоч і підтримують територіальну цілісність України, але, виходячи з прагматичних національних інтересів, не бажають надмірно порушувати питання Криму, може змістити фокус порядку денного до «висловлення занепокоєння», уникаючи будь-яких конкретних формулювань, що можуть занадто розсердити Кремль.

ДЖЕРЕЛО – [HTTPS://POLITICS.COMMENTS.UA](https://politics.comments.ua)

Країни, які з імовірністю у майже 100% не долучатся до діяльності платформи, можна перелічити, поглянувши на результати голосування за резолюцію Генеральної Асамблеї ООН № 68/262 від 27.03.2014 «Територіальна цілісність України»: Вірменія, Білорусь, Болівія, Куба, Нікарагуа, КНДР, Росія, Судан, Сирія, Венесуела, Зімбабве. Країни, які утримались під час голосування та посідають нейтральну позицію щодо окупації Криму, найімовірніше проігнорують створення Кримської платформи. А це більшість країн Африки, Південної Америки, Південної Азії, а також Китайська Народна Республіка.

Російська Федерація ігноруватиме саміти Кримської платформи та переконуватиме, що «Кримського питання» не існує, намагаючись випромінювати впевненість та силу. Проте, у зв'язку з низкою чинників, Росії це вдаватиметься все важче і важче, адже:

– ефект від міжнародних санкцій проти Росії щороку відчувається все сильніше;

– реакція міжнародної спільноти на отруєння та ув'язнення Олексія Навального знищує аргументи щодо «договороздат-

ності» Росії для низки європейських політиків і партій;

– можливе закінчення тривалого процесу виходу Сполученого Королівства зі складу Європейського Союзу та намагання Сполученого Королівства утвердитися на міжнародній арені;

– кібератаки з боку російських спецслужб та організацій, що пов'язані з керівництвом Росії, викликають все жорсткішу реакцію та протидію західних країн;

– активність української влади на Мінській платформі вибиває з-під Росії ґрунт, оскільки відмова росіян досягати компромісу та закінчити конфлікт на сході України лише переконує західних політиків у безальтернативності санкційного та дипломатичного тиску на Росію.

Все це створює сприятливі умови для формалізації зусиль з деокупації Криму на міжнародній арені.

СТВОРЕННЯ КРИМСЬКОЇ ПЛАТФОРМИ

Питання створення Кримської платформи активізувалось у другій половині 2020 року. До цього необхідність створення міжнародного формату по Криму обговорю-

валась лише на рівні ЗМІ та в експертному середовищі.

Головну роль у цьому процесі очікувано відіграє Міністерство закордонних справ України. Публічно щодо необхідності створення міжнародного майданчику висловлювався також Постійний Представник Президента України в АР Крим Антон Кориневич.

Як здається, вирішальною стала підтримка цього питання з боку Президента України. Під час виступу на загальних дебатах 75-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 23 вересня 2020 року Президент України запросив міжнародних партнерів нашої країни до участі у створенні міжнародної Кримської платформи з метою спільних дій задля захисту прав кримчан та деокупації півострова. Окрім цього, Володимир Зеленський у своєму посланні до Верховної Ради України 20 жовтня 2020 року заявив, що Україна вже зараз створює міжнародну платформу для «координації міжнародних зусиль для захисту прав кримчан і деокупації півострова».

Підготовка до проведення Кримської платформи вже йде повним ходом. Президент разом з Міністерством закордонних справ ак-

Перевага в міжнародній платформі країн, які безумовно підтримують Україну на шляху деокупації Криму, створить «правильну» атмосферу самітів платформи, що буде сфокусована на засудженні дій Росії в Криму та обговоренні можливих кроків для відновлення територіальної цілісності. Натомість перевага на саміті країн, які хоч і підтримують територіальну цілісність України, але, виходячи з прагматичних національних інтересів, не бажають надмірно порушувати питання Криму, може змістити фокус порядку денного до «висловлення занепокоєння», уникаючи будь-яких конкретних формулювань, що можуть занадто розсердити Кремль.

тивно залучають країни світу до участі в платформі. Станом на цей момент готовність взяти участь у платформі висловили: Сполучене Королівство, Канада, Польща, Туреччина, Словаччина, Швеція та Молдова. Окрім цього, принципово готовий долучитися до Кримської платформи і Європейський Союз, що цікаво, оскільки зазвичай такі міжнародні платформи мають міждержавний статус. Проте найважливішим у цьому питанні залишається підтвердження участі Сполучених Штатів Америки, які, як заявила тимчасова повірена у справах США в Україні Крістіна Квін під час зустрічі з першою заступницею міністра закордонних справ України Еміне Джапаровою 26 жовтня 2020 року, готові співпрацювати з Україною для створення платформи з деокупації Криму.

Беззаперечно, переговори з більшістю країн наразі відбуваються за зачиненими дверима. Також важливу роль відіграє відсутність на цей момент затвердженої концепції, в якій би розкривалися деталі Кримської платформи: формат, завдання, порядок денний тощо. Відсутність конкретики змушує багато країн зайняти вибіжувальну позицію.

Спочатку Міністерство закордонних справ заявляло, що саміт Кримської платформи відбудеться в травні 2021 року в м. Києві. Проте згодом дату проведення було перенесено на 23 серпня 2021 р. Тому маємо надію, що вже цього літа ми зможемо сказати, чи стане створення Кримської платформи історичним кроком на шляху до деокупації Криму або черговим одноразовим форумом без жодних наслідків.

ФОТО З ВІСНИКІВ ДЖЕПЕЛІ

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

НАГОЛОС

Закінчення

На місцевому рівні щодо окупованих територій частини Донецької та Луганської областей функцію реалізації державної політики виконують спеціально утворені органи державної влади відповідних територіально-адміністративних одиниць – Донецька та Луганська військово-цивільні адміністрації. Військово-цивільні адміністрації мають власний штат і бюджет, у зв'язку з чим спроможні виконувати, відповідно у Донецькій та Луганській областях, функцію реалізації державної політики щодо тимчасово окупованих територій.

Сергій МОКРЕНЮК,
ГО «Євромайдан-Крим»
Дарина ПІДГОРНА,
ГО «Регіональний
центр прав людини»

Окупація Кримського півострова призвела до повної втрати контролю з боку органів державної влади України над адміністративно-територіальними одиницями Автономної Республіки Крим та м. Севастополя.

Отже, органи місцевої влади, які у визначених законом межах були б відповідальні за Кримський півострів та його мешканців, відсутні. Тому вирішення проблем кримчан здебільшого замикається на інституціях органів державної влади і місцевого самоврядування в Херсонській області.

ФОНД РЕІНТЕГРАЦІЇ «КРИМ»

Прикордонна Херсонщина від держави спеціального бюджету не отримує, до складу Херсонської області жодні території АР Крим та м. Севастополя не належать, отже, – органи державної влади, на які покладена функція реалізації державної політики щодо окупованих АР Крим та м. Севастополя, на місцевому рівні відсутні. А Херсонська ОДА, хоч і здійснює вимушено цю функцію, але не повною мірою та за рахунок бюджету, передбаченого для Херсонської області. Тож, належним чином органи держав-

МІНІСТЕРСТВО
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ

ної влади в Херсонській області реалізовувати політику щодо тимчасово окупованого Криму не спроможні, навіть попри додаткове навантаження на інфраструктуру Херсонщини та на самі органи влади, що з'явилося після окупації півострова.

Передбачалося, що Фонд реінтеграції «Крим» буде створений як самостійна установа, підпорядкована центральному органу виконавчої влади, який формує політику щодо тимчасово окупованих територій АР Крим та м. Севастополя.

На момент ухвалення рішення про необхідність створення фонду таким центральним органом виконавчої влади було Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. З 4 березня 2020 року таким органом визначено Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Метою створення фонду було визначення інституції, відповідальної за реалізацію державної політики щодо тимчасово окупованого Кримського півострова. Передбачалося, що фонд функціонуватиме за рахунок фінансів, передбачених бюджетною програмою «Заходи щодо захисту і забезпечення прав та свобод осіб, які позбавлені (були позбавлені) особою незаконними збройними формуваннями, окупаційною адміністрацією та/або органами влади Російської Федерації з політичних мотивів, а також

у зв'язку з громадською, політичною або професійною діяльністю вказаних осіб, підтримки зазначених осіб та членів їхніх сімей, заходи з реінтеграції населення тимчасово окупованих територій, виплати державних стипендій імені Левка Лук'яненка» у межах напряму «Здійснення заходів з реінтеграції населення тимчасово окупованих територій» (на 2020 рік ця сума дорівнювала 20 млн грн) та за рахунок фінансів країн-підписантів Будапештського меморандуму та інших країн-партнерів.

Наразі ця ініціатива попереднього уряду залишилася не реалізованою їхніми наступниками.

Важливо зазначити, що дорученнями від 6 грудня 2019 року та від 31 січня 2020 року тодішній Прем'єр-міністр України О. Гончарук продемонстрував суспільству спадкоємність політичного курсу щодо тимчасово окупованих територій, чим політично посилює норми, при-

йняті попередніми парламентом та урядом.

ІДЕАЛЬНА КАРТИНА

Власне, загальний аналіз вищезазначених нормативних актів дає змогу описати ідеальну картину організації процесу формування та реалізації державної політики щодо тимчасово окупованих територій.

Майже всі центральні органи виконавчої влади зобов'язані постійно та фахово досліджувати ситуацію на тимчасово окупованих територіях України (здійснювати моніторинг) у межах своєї компетенції. Зібрану за результатами дослідження (моніторингу) інформацію ЦОВВ передають центральному органу виконавчої влади, відповідальному за формування державної політики щодо тимчасово окупованих територій (наразі – Мінреінтеграції). Центральний орган виконавчої влади, що здійснює формування державної політики щодо тимчасово окупованих територій,

Майже всі центральні органи виконавчої влади зобов'язані постійно та фахово досліджувати ситуацію на тимчасово окупованих територіях України (здійснювати моніторинг) у межах своєї компетенції. Зібрану за результатами дослідження (моніторингу) інформацію ЦОВВ передають центральному органу виконавчої влади, відповідальному за формування державної політики щодо тимчасово окупованих територій (наразі – Мінреінтеграції). Центральний орган виконавчої влади, що здійснює формування державної політики щодо тимчасово окупованих територій, узагальнює отриману від усіх інституцій інформацію, оприлюднює її та надає заінтересованим особам.

узагальнює отриману від усіх інституцій інформацію, оприлюднює її та надає заінтересованим особам. Крім того, кожен орган державної влади необхідну інформацію про ситуацію в Криму, інформацію, пов'язану з окупацією півострова, що отримана в результаті моніторингу, також надає заінтересованим особам та оприлюднює на своїх спеціально створених сторінках. Функцію формування «єдиного голосу» забезпечує Мінкульт. Організацію роботи з міжнародною спільнотою забезпечує МЗС.

Підкреслюємо, що це логіка, яка визначена чинним законодавством.

Щоб з'ясувати, наскільки реальна діяльність органів державної влади корелюється з вимогами законодавства, ми дослідили офіційні вебсайти та зробили запити про доступ до публічної інформації до ключових органів, які, на нашу думку, мають бути основними в формуванні політики щодо АР Крим та м. Севастополя.

РЕАЛЬНІСТЬ

Результати дослідження вебсайтів МОН, МОЗ, Мінекології, Мінінфраструктури, Мінкульту, МВС, Мін'юсту, Херсонської обласної державної адміністрації свідчать, що жодним вищезазначеним центральним органом виконавчої влади профільних розділів на офіційних вебсайтах, що присвячені діяльності органу щодо реалізації політики стосовно Автономної Республіки Крим та м. Севас-

ФОТО З ВІДКРИТІХ ДЖЕРЕЛ

ФОТО З ВІДКРИТІХ ДЖЕРЕЛ

тополя, питанням Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, **не створено**.

Офіційні вебсайти цих інституцій інформації про здійснення в межах компетенції органу моніторингу ситуації на окупованих територіях (ані на Кримському півострові, ані на окупованих територіях Донецької та Луганської областей) або результатів такого моніторингу **не містять**.

Інформація щодо плану заходів, що сприятимуть висвітленню питань Автономної Республіки Крим та м. Севастополя і політики України стосовно тимчасово окупованої території України, на офіційних вебсайтах цих органів також **відсутня**.

Із зазначених установ лише вебсайт Херсонської обласної державної адміністрації має окрему вкладку, яка містить інформацію про можливі способи комунікації мешканців окупованого півострова для отримання ними консультації, а також питання-відповіді з окремих значущих для мешканців тимчасово окупованих територій тем, зокрема, щодо доступу до правової допомоги, охорони здоров'я, освіти.

З високим рівнем імовірності припускаємо, що профільні сторінки на офіційних вебсайтах міністерств не створено з причин відсутності будь-якої діяльності цих органів щодо дослідження ситуації на окупованому півострові і відповідно через відсутність інформації, яку в межах компетенції органи державної влади зобов'язані аналізувати та оприлюднювати.

У липні 2020 року нами було зроблено запит на доступ до публічної інформації в Мінреінтеграції, де ми просили надати нам інформацію стосовно здійснення постійного моніторингу дотримання Російською Федерацією норм міжнародного гуманітарного права (МГП) на тимчасово окупованих територіях України. У відповідь міністерство надало нам узагальнений звіт з моніторингу лише за I квартал 2020 року, де міститься інформація за такими темами:

- дотримання прав етнічних і релігійних спільнот, зокрема права на рідну мову та національну ідентичність;
- дотримання права на освіту;
- незаконний призов до армії Російської Федерації;
- дотримання прав на доступне та якісне медичне обслуговування;
- дотримання норм міжнародного гуманітарного права у сфері охорони культурної спадщини.

Проте інформацію про здійснення моніторингу в II кварталі

ФОТО З ВІСЬОРИТІК ДЖЕРЕЛ

2020 року міністерством не надано. На офіційному вебсайті органу узагальнені звіти за результатами моніторингу не оприлюднено.

На наш запит щодо виконання доручення Прем'єр-міністра України про створення Національного центру документування Мінреінтеграції повідомило, що міністерством питання можливості створення Центру документування фактів порушень прав і свобод людини на тимчасово окупованих територіях України **опрацьовується**. За підписом першого заступника міністра повідомлено, що це питання передбачене Планом дій Мінреінтеграції на 2020 рік, який схвалено на засіданні колеги міністерства 31 липня 2020 року. Водночас сам План дій Мінреінтеграції надано не було, крім того, на офіційному вебсайті відомства він **відсутній**.

ЗАМІСТ ПІДСУМКІВ

Позаяк можна констатувати, що норми, визначені як законами України, так і постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України в частині здійснення моніторингу ситуації на окупованих територіях, документування порушень прав і свобод людини, організації належної комунікації з мешканцями тимчасово окупованих територій, формування якісної внутрішньої інформаційної політики у зв'язку зі збройним конфліктом з Російською Федерацією, здебільшого залишилися декларативними; визначені в згаданих актах завдання центральними органами виконавчої влади не виконуються.

Навряд чи за таких умов ми маємо дивуватися відсутності збалансованої державної політики щодо окупованих територій. Адже формування політики передбачає, як ми вказували на початку статті, певну послідов-

ність дій. Будь-якому рішенням передують дослідження ситуації, пошук причин і способів подолання (або хоча б зменшення) негативних наслідків.

Окремі рішення, ухвалені урядом України, є прямим свідченням відсутності адекватного формування державної політики щодо Криму. Наприклад, активність уряду щодо встановлення режиму в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї у зв'язку із запобіганням поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої вірусом SARS-CoV-2, виглядала більше як позбавлені логіки броунівські рухи, ніж як виважена, збалансована державна політика.

Без сумніву, заборона переміщення через КПВВ була дискримінаційною та необґрунтованою. Такі дії уряду лише підтверджують наше обґрунтоване припущення, що ситуація на окупованих територіях не досліджується.

ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ НАДБУДОВИ

Ми могли б завершити цю статтю рекомендаціями на кшталт: «Забезпечити неухильне виконання вимог Законів України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим тимчасово окупованої території України» та «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях».

Або на кшталт: «Розробити та затвердити Плани заходів щодо реалізації Стратегії інформаційної реінтеграції Донецької та Луганської областей та Стратегії інформаційної реінтеграції АР Крим та м. Севастополя».

Проте не хочемо бути формалістами.

Вважаємо за необхідне підкреслити три напрями діяльності органів державної влади, які мають стати підґрунтям для подальшої надбудови державної політики щодо тимчасово окупованого Криму: **моніторинг, документування, інформування**.

- Моніторинг

Сформувати систему постійного моніторингу дотримання прав та свобод людини на тимчасово окупованих територіях і дотримання правового режиму зазначених територій. Забезпечити здійснення моніторингу фахівцями профільних центральних органів виконавчої влади. Здійснювати моніторинг усіх основних сфер життєдіяльності окупованих територій під загальною координацією відповідного центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого законом віднесено формування державної політики щодо тимчасово окупованих територій.

- Документування

Забезпечити постійне, безперервне та комплексне документування всіх фактів порушень прав і свобод на тимчасово окупованих територіях, зокрема тих, які не є злочинами. Забезпечити постійне, безперервне та комплексне документування всіх фактів порушень правового режиму тимчасово окупованих територій. Створити та забезпечити функціонування відповідних баз даних, реєстрів, зокрема реєстру осіб, ув'язнених за політичними мотивами, полонених, зниклих безвісти, місць поховання, збитків, спричинених окупацією, тощо.

Найкращим рішенням, на нашу думку, має стати створення Національного центру документування, який виступатиме й організатором, і провідником усієї логіки документування у зв'язку зі збройною агресі-

Позаяк можна констатувати, що норми, визначені як законами України, так і постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України в частині здійснення моніторингу ситуації на окупованих територіях, документування порушень прав і свобод людини, організації належної комунікації з мешканцями тимчасово окупованих територій, формування якісної внутрішньої інформаційної політики у зв'язку зі збройним конфліктом з Російською Федерацією, здебільшого залишилися декларативними; визначені в згаданих актах завдання центральними органами виконавчої влади не виконуються. Навряд чи за таких умов ми маємо дивуватися відсутності збалансованої державної політики щодо окупованих територій.

єю Російської Федерації проти України.

Окрім того, Національний центр документування стане базовою інституцією для забезпечення Україною в подальшому права на правду.

- Інформування

Сформувати та реалізувати інформаційну політику щодо тимчасово окупованих територій за принципом «єдиного голосу». Забезпечити постійне, системне оприлюднення центральними органами виконавчої влади в межах їхньої компетенції інформації про дотримання прав і свобод людини на тимчасово окупованих територіях та інформації про дотримання режиму тимчасово окупованих територій. Забезпечити системне оприлюднення інформації про можливості, способи та інструменти реалізації та/або захисту прав юридичних та фізичних осіб, постраждалих у зв'язку з окупацією. Всім центральним органам виконавчої влади здійснювати постійне інформування суспільства про свою діяльність у реалізації політики щодо тимчасово окупованих територій України.

Моніторинг, документування, інформування – саме ці взаємопов'язані та взаємообумовлені три «кити» є суттю державної політики щодо тимчасово окупованих територій. Здебільшого вони не вимагають внесення якихось змін до чинного законодавства. Тут йдеться про належну організацію процесу, про впровадження інших підходів до діяльності системи центральних органів виконавчої влади. Для цього потрібні лише два чинники – політична воля реалізувати норми, визначені законами України, та персональна спроможність окремих політиків це здійснити.

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС КРИМУ. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ТА РОСІЙСЬКА ОКУПАЦІЯ

СПРОТИВ

Продовження

7 грудня в Ялті на набережній відбулася мирна акція проти застосування насильства і залякування органами влади своїх громадян. Близько 50 людей пройшли ходою від готелю «Ореанда» до пам'ятника Леніну. Багато ялтинської молоді у цій акції участі не брало: студенти КГУ розповідали, що керівництво вишу заборонило їм брати участь у подібних заходах, погрожуючи відрахуванням.

Сергій КОНАШЕВИЧ

У Сімферополі того дня Євромайданівці провели мітинг під стінами Ради міністрів АРК, а потім пройшли центральними вулицями міста до приміщення Представництва Президента України в АРК. В акціях узяли участь до півтисячі осіб. Під час пікетування учасники акції ухвалили резолюцію з вимогою розпуску ВР АРК, яка раніше закликала президента запровадити в Україні надзвичайний стан.

9 грудня на мітингу в Севастополі зібралось кілька десятків прибічників євроінтеграції. Учасники акції засудили звернення депутата Севастопольської міськради Сергія Смольянинова до президента РФ Володимира Путіна із закликом ввести російські війська до України, а також відсутність належної реакції на це з боку депутатського корпусу. Також вони засудили нещодавнє рішення позачергової сесії міськради про звернення до керівництва України з пропозицією «внести корективи до зовнішнього курсу в бік Митного союзу».

10 грудня у Сімферополі відбулася одна з наймасштабніших акцій руху «Євромайдан-Крим». 14 грудня в Севастополі біля міської держадміністрації відбулося чергове зібрання Євромайдану. Наступного дня лідери й активісти кримського Євромайдану виступили під час всеукраїнського віча на Майдані у Києві, де вони перебували тривалий час.

* * *

12 січня 2014 р. у Севастополі відбулися перші в році збо-

Координатори руху «Євромайдан-Крим»: Сергій Ковальський, Андрій Щекун, Ісмаїл Ісмаїлов, Сергій Мокренюк, 01.12.2013 р., м. Сімферополь.

Заява українців Криму до народу України та світової спільноти

Сьогодні як ніколи, ми відчуваємо небезпеку миру та спокою в Україні зі сторони сепаратистських сил на терені Криму! Йдуть прямі погрози українцям, що проживають в автономії, погрози тим, хто підтримує ЄвроМайдан в Криму незалежно від національності.

Представники українських громадських організацій, духовенство Української православної церкви Київського Патріархату в Криму стурбовані ситуацією на півострові. Мешканці Криму в паніці, бо на вулицях ходять озброєні бандформуваних, а дії частини депутатів автономії провокують громадянську війну.

Безвідповідальні політики АР Крим поставили Кримський півострів на межу міжнародного конфлікту та провокують збройне зіткнення між Україною та Російською Федерацією! Ми є свідками відвертого провокативного втручання іноземних політиків у політичне життя невід'ємної складової України – АР Крим та м. Севастополя. Сьогодні тільки злагоджені кроки державної влади України та світової спільноти здатні запобігти діям розпалювачів жорстокого громадянського протистояння та кривавого збройного міждержавного протистояння!

Закликаємо з метою запобігання війні в Криму та Україні загалом:

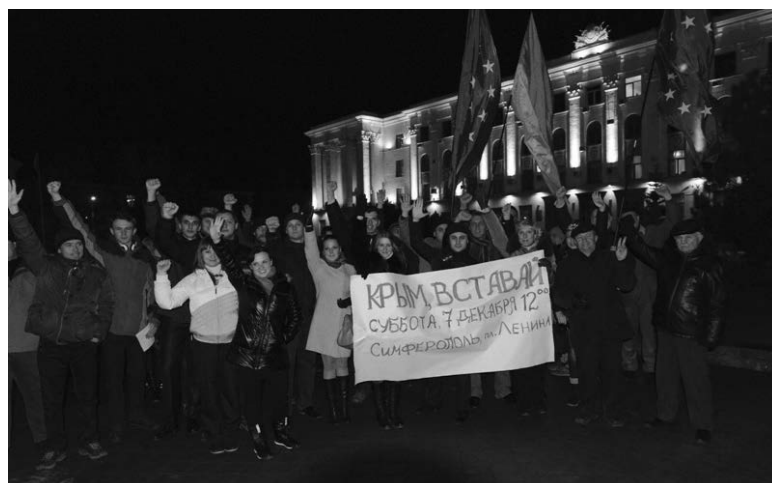
- 1) Український народ захистити всіх громадян України, які проживають у Криму;
- 2) Владу Української держави негайно вжити заходів для гарантування миру, спокою та безпеки кримчан;
- 3) Всіх тверезомислячих кримчан не піддаватися на провокації антидержавних сил;
- 4) Ядерні держави – гарантії територіальної цілісності та безпеки України – Великобританію і США, відповідно до Будапештського меморандуму, вжити заходів для запобігання іноземному втручанню у внутрішні справи нашої держави;
- 5) ООН, ОБСЄ, ЄС та Раді Європи вплинути на позицію Росії щодо неприпустимості провокування сепаратизму в регіонах України, зокрема, в АР Крим та м. Севастополі.

Від українців Криму:

Андрій Щекун, голова громадської організації «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український Дім» (т. 0995019824)

КЛИМЕНТ, Архiepіскоп Сімферопольський і Кримський Української Православної Церкви Київського Патріархату (т.0953999270)

Заява українців Криму, 2014 рік

Крим, вставай! Учасники руху «Євромайдан-Крим» закликають кримчан прийти на мітинг, грудень 2013 р.

17 січня рух «Євромайдан-Крим» звернувся до громадян України, а також до ООН та ОБСЄ, окресливши загрози від ухвалених напередодні диктаторських законів, які мали істотно обмежити права громадян України. Наступного дня активісти руху оголосили мобілізацію на Київ і заявили про політичне переслідування. 20 січня на провладних мітингах у Сімферополі з'явилася «дошка ганьби», на якій були зображені опозиційні лідери та активісти кримського Майдану. Водночас у ЗМІ почали з'являтися повідомлення про готовність Криму відокремитися від України в разі приходу до влади опозиції.

Водночас у ЗМІ почали з'являтися повідомлення про готовність Криму відокремитися від України в разі приходу до влади опозиції. Наступного дня в Сімферополі на площі Леніна відбулася сутичка активістів руху «Євромайдан-Крим» з прихильниками партії «Русское единство».

22 січня під час позачергового засідання ВР АРК депутати закликали до «самовизначення» Криму в разі приходу опозиції до влади. Того ж дня в Сімферополі вшанували пам'ять загиблого в Києві учасника Революції гідності Сергія Нігояна.

У Севастополі біля пам'ятника Тарасові Шевченкові відбувся мітинг з нагоди Дня Соборності й Свободи. В мітингу активну участь взяли представники опозиційних партій, а також члени міського відділення ВУТ «Прогрес», Конгресу українців Севастополя, Спільноти офіцерів України та Всеукраїнського об'єднання ветеранів імені Володимира Пилипенка. Учасники мітингу хвилюю мовчання вшанували пам'ять перших жертв зіткнень на вулиці Грушевського в Києві. Священники та учасники зібрання спільно провели молебень.

На мітингу було ухвалено резолюцію:

- негайно розпочати переговори на найвищому рівні державної влади з лідерами парламентської опозиції з метою виходу з політичної кризи;
- скасувати ухвалені Верховною Радою закони, що обмежують права і свободи наших співгромадян і ведуть країну до диктатури;
- представникам правоохоронних органів припинити й не допустити в подальшому застосування зброї проти власного народу;

– притягнути до відповідальності винних у придушенні мирного протесту громадян 30 листопада 2013 року в Києві;

– ініціювати процес повернення до положень Конституції України 2004 року з послідовним перетворенням України на парламентсько-президентську республіку.

24 січня ВР АРК запровадила на півострові надзвичайний стан. Того ж дня в центрі Сімферополя на будівлях почали з'являтися нанесені аерозольною фарбою імена євромайданівців, загиблих під час сутичок у Києві, а також дати їхньої загибелі. Ініціативна група підприємців і бізнесменів Криму, які підтримали Євромайдан, на анонімних засадах оголосила про створення руху «Крим без диктатури» і закликала кримчан не піддаватися на сепаратистські заяви і дії місцевої влади.

26 січня в Севастополі та Сімферополі зазнали нападу активісти Євромайдану.

28 січня в Криму почали поширюватися листівки проти активістів місцевого Євромайдану з провокаційною та брехливою інформацією. Поруч зі знімками сутичок на вулиці Грушевського у Києві та фотографіями активістів було написано, що вони – «криваві зрадники Криму, які підтримують злочинний Майдан і фінансуються американськими спецслужбами». Погрози отримували підприємці, які підтримували кийський Майдан матеріально. У Сімферополі поширювалися листівки з фотографіями і даними футбольних фанатів «Таврії», що виступили на захист активістів кримського Євромайдану 26 січня.

29 січня Міжконфесійна рада Криму прийняла заяву з осудом розпалювання конфлікту в Україні. Того ж дня в Сімферополі у Кафедральному соборі УПЦ КП відбулася панахида за Героями Крут і Небесної Сотні; також було заплановано мітинг-реквієм біля пам'ятника Шевченкові.

* * *

3 лютого члени групи силового блоку ГО «Майдан-Севастополь» спільно з офіцерами флоту почали підготовку акції непокори на кораблях і частинах ВМСУ.

8 лютого в Сімферополі відбувся Всекримський Форум суспільно-політичних ініціатив «Євромайдан – Крим», участь у якому взяли активісти з усього Криму. Захід довелося проводити просто неба, поруч із Представництвом Президента України в АРК; через це не вдалося повноцінно провести секції, які були присвячені конкретним практичним напрямкам розвитку громадянського суспільства. В роботі форуму взяли участь близько 500 осіб, з них 174 активісти з різних міст Криму пройшли реєстрацію як делегати, ще 49 осіб зареєструвалися спостерігачами від політичних

Хо́да євромайданівців для проведення мітингу під стінами Представництва Президента України в АР Крим, м. Сімферополь, 07.12.2013 р.

партій, громадських організацій і рухів. У резолюції форуму, ухваленій переважною більшістю голосів делегатів (при одному голосі проти), було дано оцінку суспільно-політичній ситуації в Криму й Україні і сформульовано вимоги «переформатування уряду АРК, представники якого повністю ігнорують права кримчан у вирішенні конфліктних ситуацій мирним шляхом». У резолюції також зазначалось: «Вкрай важливо зробити неможливими сепаратистські заклики в стінах ВР АРК шляхом її розпуску і притягнення до відповідальності тих депутатів, чий висловлювання є закликами до дестабілізації суспільно-політичної ситуації в регіоні».

9 лютого в рейсових тролейбусах Криму розпочалися демонстрації відеороликів проти активістів місцевого Євромайдану, правозахисників та журналістів із провокаційною та брехливою інформацією.

18 лютого в Криму серед прихильників Майдану було оголошено мобілізацію для поїздки на Київ. Наступного дня було оприлюднено заклики до кримчан про матеріальну допомогу активістам, що мали їхати з Криму на Майдан до Києва. В Ялті понад 50 активістів вийшли на акцію солідарності з Євромайданом, виконували національний гімн, тримаючи у руках світліни загиблих протестувальників.

У ніч на 20 лютого відбулася спроба підпалу офісу ГО «Євромайдан-Крим» у Сімферополі. Того ж дня фактично розпочалася російська спецоперація з окупації Криму.

21 лютого активісти кримського Євромайдану зібралися біля будівлі ВР АРК на мирний мітинг після того, як голова кримського уряду Володимир Константинов повернувся з Москви і відверто заявив, що Крим може відійти до Росії. На мітингу була присутня значно більша кількість прибічників «Антимайдану», які вигукували образи на адресу про-

Учасники мітингу. Грудень 2013 р.

українських активістів і вимагали згорнути прапори України. Після цього між двома таборами розпочалася бійка, до якої втрутилися міліціанти.

23 лютого в селі Привітному поблизу Алушти було скинуто й потрошено пам'ятник Леніну. В Ялті біля пам'ятника Лесі Українці активісти вшанували пам'ять загиблих напередодні протестувальників у Києві. У Євпаторії під час проведення біля міського театру жалобного заходу в пам'ять про загиблих 18-20 лютого на Майдані невідомі зловмисники побили священника УПЦ КП о. Ярослава Гончара. У Севастополі майданівці провели мітинг на площі Повсталих. У Сімферополі активісти кримського Євромайдану, представники ультрас ФК «Таврія» та люди доброї волі зібралися біля Кафедрального собору УПЦ КП на панахиду за загиблими під час протистоянь у Києві, після чого колоною вирушили на площу Леніна, де планувався мітинг з метою осуду сепаратистських дій кримського уряду.

23-24 лютого в селищі Зуя Білогірського району було знесено пам'ятник Леніну. Тоді ж у Севастополі почали палити українські прапори та створювати проросійські збройні формування.

У ніч з 24 на 25 лютого в Сімферополі невідомі кинули у вікно

одного з приміщень ТРК «Чорноморська» пляшку з запальною сумішшю; перед цим журналісти ЧТРК неодноразово отримували погрози. Вдень архієпископ Сімферопольський і Кримський (УПЦ КП) Климент під час брифінгу у Штабі національного спротиву, оголошуючи звернення «Про суспільну ситуацію в Україні та загострення політичного протистояння», закликав кримську владу провести круглий стіл заради примирення на півострові. Владика зазначив, що зі стін ВР АРК виходять заяви, які насичені мовою ворожечі, сіють ненависть і розбрат. Він зазначив, що в разі відмови від проведення діалогу вся відповідальність за деструктивні дії в Криму буде покладена на керівництво регіону. Тоді ж у Балаклаві біля пам'ятника Лесі Українці проукраїнський актив Севастополя і регіону провів мітинг, присвячений дню народження поетеси.

На 26.02.2014 р. о 10:00 у Сімферополі на площі Леніна було анонсовано проукраїнський мітинг для запобігання відокремленню Криму від України.

26 лютого біля ВР АРК відбулася сутичка між проросійськи та проукраїнськи налаштованими активістами у зв'язку з намірами кримського парламенту розглядати питання щодо виходу

26 лютого біля ВР АРК відбулася сутичка між проросійськи та проукраїнськи налаштованими активістами у зв'язку з намірами кримського парламенту розглядати питання щодо виходу Криму зі складу України. Після заходу проукраїнські мітингувальники розійшлися, щоб створити самооборону. Наступного дня російські військові без розпізнавальних знаків захопили приміщення ВР та Ради міністрів АРК; тоді ж депутати ВР АРК під дулами автоматів ухвалили постанову про проведення 25 травня 2014 р. референдуму щодо статусу республіки.

Криму зі складу України. Після заходу проукраїнські мітингувальники розійшлися, щоб створити самооборону. Наступного дня російські військові без розпізнавальних знаків захопили приміщення ВР та Ради міністрів АРК; тоді ж депутати ВР АРК під дулами автоматів ухвалили постанову про проведення 25 травня 2014 р. референдуму щодо статусу республіки. Прибічники руху «Євромайдан-Крим» та Меджлісу кримськотатарського народу відмовилися від проведення «контрмітингів», щоб не нагнітати ситуацію.

Тим часом українці Криму закликали українську владу вжити всіх заходів для захисту спокою і безпеки кримчан. «Надходять прямі погрози українцям, що мешкають у Криму, та тим, хто підтримував Євромайдан у Криму незалежно від національності», – зазначалося у заяві, підписаній координатором руху «Євромайдан-Крим» Андрієм Шекуном та архієпископом Сімферопольським і Кримським (УПЦ КП) Климентом.

28 лютого російські військові продовжили захоплення стратегічних об'єктів Криму. Українці півострова звернулися до світової спільноти та народу України у зв'язку з початком російської окупації Криму. Етнічні росіяни та російськомовні мешканці півострова розпочали збір підписів під електронною петицією до президента РФ Володимира Путіна з таким текстом: «Ми не потребуємо захисту наших інтересів іншими державами і хочемо донести інформацію, що нас ніхто і ніколи не зачіпав на території України. Ми завжди жили вільно і щасливо. Тому ми просимо не порушувати на державному рівні РФ внутрішнє питання нашої країни, тим більше вводити війська для врегулювання не видимого нами конфлікту».

1 березня в Кафедральному соборі УПЦ КП у Сімферополі відбувся молебень за мир і спокій кримчан.

Далі буде...

ВІДНОСИНИ ДЕНІКІНСЬКОГО РЕЖИМУ З КРИМСЬКИМИ ТАТАРАМИ

ЯК ЦЕ БУЛО...

Продовження

12 серпня (28 липня) начальник Сімферопольської державної сторожі передав наказ М. Шиллінга голові Директорії С. Хаттатову, після чого Хаттатов разом з директором народної освіти А. Озенбашли та директором з релігійних справ Сеїт Муратом Ефенді склали заяву «Про закриття Директорії», в якій зазначалося: «Ми, хто підписався нижче, директори Кримської національної татарської директорії, перебуваючи перед фактом закриття і заборони її діяльності, заявляємо, що ми не є загарбниками для керівництва національними справами, а є особами, обраними самим народом для керівництва цими справами, що ми весь час ретельно виконували покладені на нас народом обов'язки і вважаємо закриття національної Директорії та заборону нашої діяльності актом, принизливим для всього татарського народу»¹.

Тетяна БИКОВА,
к.і.н., науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Газета «Міллет» виступила з відозвою до кримськотатарського народу: «Прокидайся, народе, прокидайся... Твоє національне самоврядування, твою національно-культурну авто-

Перша шпальта газети «Міллет»

номію, твої національні установи знову бажають топтати під ногами. Татарський народе! Тебе бажають повернути до того правління, яке гнобило тебе протягом півтора століття. Татарський народе! Якщо ти не бажаєш перетворитися на нікчемність, то не лякайся піднімати свій голос, який виривається з твого чистого сумління з протестом проти пограння твоїх святих прав, і дай усім знати про своє існування»². Наступного дня М. Шиллінг розпорядився: «Татарську газету «Міллет» наказую заборонити»³.

Завдяки клопотанню Особливої комісії з вакуфів цю заборону було знято, але лише після виконання певних умов: на посаду редактора було призначено традиціоналіста О. Мурасова, газету дозволялося друкувати лише в кількості 350 примірників⁴. Через такі умови газета швидко прийшла до занепаду.

Протягом серпня протести щодо заборони Директорії почали надходити з усіх куточків півострова. Наприклад, з

Сеїтджеліль Хаттатов

Євпаторії надійшов лист від духовних осіб, в якому зазначалося: «Громада духовних посадових осіб: імамів, хатибів, муедзинів і мулл міста Євпаторії висловлює свій глибокий і палкий протест з приводу закриття Кримськотатарської національної директорії та її повітових відділів, організацій, які начебто незаконно існують, вбачаючи в цьому досадне зазіхання на права татарського народу, завойовані вели-

кою Російською революцією. Ми готові пояснити собі цей смутний акт лише оману, в яку введено уряд реакційним виступом безвідповідальної і жодним чином на це не уповноваженої групи осіб-інтриганів, які стояли у дореволюційні часи при владі й які зараз намагаються знову повернутися до неї, щоб задовольнити свої ненаситні апетити й особисті інтереси, йдучи всупереч з волею та надіями народу. Також вважаємо своїм обов'язком протестувати проти відтворення вже застарілих дореволюційних Магометанського духовного управління та Особливої комісії з вакуфів, які зараз не зможуть нікого задовольнити, адже вони не користувалися жодною довірою з боку татар. Єдиним виходом зі становища, що склалося, під нашим кутом зору, є відновлення Директорії та її відділів у попередньому обсязі, які з'явилися з волі самого народу на основі законів Тимчасового уряду про вибори та віддзеркалюють справжню волю народу, до вирішення питання про національну

Наступного дня М. Шиллінг розпорядився: «Татарську газету «Міллет» наказую заборонити». Завдяки клопотанню Особливої комісії з вакуфів цю заборону було знято, але лише після виконання певних умов: на посаду редактора було призначено традиціоналіста О. Мурасова, газету дозволялося друкувати лише в кількості 350 примірників. Через такі умови газета швидко прийшла до занепаду.

автономію єдиним на то повновладним органом – Установчими зборами»⁵. Водночас «майже одногосло всі духовні кадії відмовилися допомагати С. Кіпчакському і від посади відмовилися»⁶. Пізніше, вже в еміграції, А. Денікін визнав помилкою відтворення Духовного правління⁷.

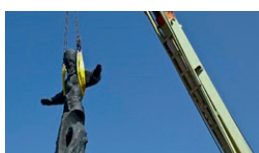
- 1 ДААРК. – Ф.-Р. 2235. – Оп. 1. – Спр. 62. – Арк. 21.
- 2 Там само. – Арк. 20.
- 3 Там само. – Спр. 105. – Арк. 15-16.
- 4 Зарубин В.Г. Межнациональные отношения, национальные партии и организации в Крыму (начало XX в. – 1921 г.) // Историческое наследие Крыма. – 2003. – No 1. – С. 73; Зарубин А.Г., Зарубин В.Г. Крымскотатарское национальное движение (июнь 1918 – ноябрь 1920) // Проблемы политической истории Крыма. – Вып. 1. – Симферополь, 1996. – С. 21.
- 5 ДААРК. – Ф.-Р. 2235. – Оп. 1. – Спр. 49. – Арк. 58 – 58 зв.
- 6 Цит. за кн.: Крымскотатарское национальное движение в 1917-1921 гг. Документы // Вопросы развития Крыма (научно-практический дискуссионно-аналитический сборник). – Вып. 3. – Симферополь, 1996. – С. 65.
- 7 Деникин А.И. Очерки русской смуты. Вооруженные силы юга России. Заключительный период борьбы. Январь 1919 – март 1920. – Минск, 2002. – С. 104.

НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ» ДРУКУЮТЬСЯ ІНФОРМАЦІЙНІ ТА АНАЛІТИЧНІ СТАТТІ, РОЗМІЩЕНІ НА САЙТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГЕНЦІЇ «ГОЛОС КРИМУ» [HTTP://VOICECRIMEA.COM.UA/](http://VOICECRIMEA.COM.UA/) – ОФІЦІЙНОГО КРИМСЬКОГО МЕДІА ПАРТНЕРА.

ЦЕЙ НОМЕР ГАЗЕТИ «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ» ВИДАЄТЬСЯ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ «УКРАЇНО, НЕ ЗАБУВАЙ! КРИМ В ОКУПАЦІЇ!» ЗА ПІДТРИМКИ ФОНДУ РОЗВИТКУ ЗМІ ПОСОЛЬСТВА США В УКРАЇНІ (05 ЧЕРВНЯ 2020 РОКУ – 05 КВІТНЯ 2021 РОКУ).

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ПОЛІТИКА МОНУМЕНТАЛЬНОЇ ПРОПАГАНДИ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ НА КРИМСЬКОМУ ПІВОСТРОВІ

Монументальне мистецтво через своє перебування у публічному просторі практично завжди пов'язано із владними структурами чи панівними політичними силами. Відповідно зміна політичним режимом ідеології чи заміна самого політичного режиму, захоплення території та інші подібні масштабні суспільно-політичні та військові процеси призводять до трансформації владної семіосфери загалом і «війн пам'ятників» зокрема. І це не випадково, адже пам'ятники та монументи не тільки перебувають у публічному просторі, а й символічно його організують. Війна ж є боротьбою не лише за реальний, а й за символічний простір. Окупацію Кримського півострова російська влада навесні 2014 р. розпочала з демонтажу українських пам'ятників.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета Свідцтво про державну реєстрацію КВ № 23715-13555Р від 06.02.2019 р.
Засновники
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація "Кримський центр ділового та культурного співробітництва "Український дім"

Видавець
ТОВ "Видавничий дім "Українська культура"
Юридична адреса
Видавця:
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1
Директор
Євген БУКЕТ
Головний редактор
Андрій ШЧЕКУН
Дизайн та верстка
В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Надруковано:
ФОП Хісамдінов А. Ю.
Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії CC BY 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2021 р.: на 6 місяців - 224,64 грн; на рік - 449,28 грн.
У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.
Передплатний індекс
90269
Наклад 1000 прим.
Ціна договірна

